

CREATIVITATEA ELEVULUI ȘI A PROFESORULUI LA LECȚIILE DE ARTA PLASTICĂ

PUPIL AND TEACHER'S CREATIVITY AT THE LESSONS
OF FINE ARTS

Diana ANTOCI,
cercetător științific,
Institutul de Științe ale Educației, Chișinău

The author focuses on the possibilities of developing pupils' creativity during the lessons of Fine Arts with the help of special activities. Developing creativity is very important as it helps the teacher raise the pupils' interest in studying Fine Arts.

Termeni-cheie: *aptitudini generale, aptitudini pentru arta plastică, interdependența, creativitatea, vîrstă pre-adolescentină, particularități individuale.*

Ori de cîte ori mă aplec asupra desenele copiilor, mă întreb: de ce unele desene sunt interesante, iar altele mai puțin sau chiar deloc? Cum să intuim într-un copil un viitor pictor și cum pot fi dezvoltate aptitudinile lui pentru arta plastică? Cum poate fi trezit interesul elevilor față de arta plastică? Aici se pare că ar trebui să vorbim despre creativitatea profesorului de artă plastică, care, la rîndul său, poate dezvolta nu numai aptitudinile artistice (speciale), ci și cele creative (generale).

În acest articol vom încerca să evidențiem importanța dezvoltării ambelor tipuri de aptitudini pentru arta plastică și creativității în unison. De ce anume creativitatea?

Creativitatea este una dintre caracteristicile cele mai importante ale personalității. Rezultatele creației se regăsesc în toate cele ce ne înconjoară: în științe și arte, în toate invențiile civi-

lizației umane. Predispunerea pentru creativitate este o manifestare superioară a naturii umane. Această tendință de a crea ceva nou, original, este o calitate care se poate manifesta în orice sferă a activității umane. Dimensiunea și rezultatele creației pot fi diverse, însă orice creație aduce prin sine ceva inedit [6].

Procesul de creație este influențat benefic de dezvoltarea spiritului de observație, de facilitățile combinării informației extrase din memorie, de acceptarea unui efort de voință, de receptivitate la apariția problemelor și multe altele. Se consideră, de exemplu, că creația științifică «este legată de căutarea „posibilului logic”, spre deosebire de „necesarul logic”, fapt care permite atingerea rezultatelor neprevăzute» [6].

În «Grand dictionnaire de la psychologie» creativitatea (créativité) este definită drept capacitatea de a produce idei și lucruri noi, de a utiliza metode și tehnici noi de comportare, de a găsi soluții noi și inedite la o anumită problemă [1]. Această capacitate este caracteristică, într-o măsură mai mare sau mai mică,

fiecărui individ și se poate manifesta la orice vîrstă.

Psihologul G.Filipciuc, în cartea sa destinată părinților, pune întrebarea: „Ce se poate afla despre copil, analizînd desenele sale, decupările sau bibelourile din plastilină?”. Examinarea desenelor și a altor obiecte de artă oferă părinților un material interesant despre dezvoltarea aptitudinilor generale și plastice ale copilului. Calitatea executării, de exemplu, vorbește nu numai despre atitudinea față de muncă (desenele unor copii sunt îngrijite și executate sîrguincios, ale altor – murdare, neglijente), dar și despre dezvoltarea aptitudinilor pentru arta plastică (aici se ia în considerare și vîrsta copilului) [9].¹

Dacă în perioada vîrstei preșcolare și școlare mici pentru copil nu este importantă prezența sau lipsa aptitudinilor pentru arta plastică, apoi pentru cei de o vîrstă mai mare această problemă le creează disconfort. De aceea primii desenează cum pot, mult și cu plăcere orice, iar ultimii, fiind mai autocritici, nu desenează cu plăcere, cînd nu pot reda lucrurile cum și-ar dori (din această cauză preadolescenților nu le mai place să deseneze, cu excepția copiilor dotați cu aptitudini artistice).

G. Filipciuc menționează următoarele cauze care generează lipsa de interes pentru arta plastică și erorile grave în desenele elevilor: cunoștințele insuficiente despre ceea ce încearcă a reprezenta; incapacitatea de a expune pe hîrtie particularitățile caracteristice ale obiectului sau ale evenimentului etc. După desen se poate judeca despre spiritul de observație al copilului, despre felul lui de a vedea lumea [9].

Preadolescența este o vîrstă destul de favorabilă pentru dezvoltarea unui complex variat de aptitudini. Elevii încep să conștientizeze mai bine înclinațiile sale individuale: exprimă preferința unor discipline față de altele, se implică în activitatea cercurilor după interes. În același timp, pe ei nu-i mai satisface caracterul tipic educativ al orelor de artă plastică din clasele 4-7. La sfîrșitul anului 6 de studii se observă, în general, o tendință de diminuare a interesului elevilor față de arta plastică. Majoritatea cercetătorilor explică aceasta prin creșterea atitudinii critice a elevilor față de calitatea lucrărilor lor, în special în cazurile cînd orele de desen nu oferă progres continuu în dezvoltarea abilităților plastice.

Una din sarcinile investigației noastre a fost studiul raportului dintre aptitudinile pentru arta plastică și creativitate în diverse perioade de vîrstă școlară. Rezultatele obținute au demonstrat că interdependența dintre ele crește de la puternică (în mica școlaritate) la foarte puternică (în adolescență).

În urma acestei cercetări s-a stabilit că coeficientul de corelație între creativitate și aptitudinile pentru arta plastică a subiecților pe întregul eșantion este egal cu 0,776 ($p \leq 0,01$), ceea ce denotă o legătură reciprocă foarte puternică între variabilele studiate. Interdependența dintre aceste două variabile este confirmată și de rezultatele analizei predictive liniare multiple – 57% din componența aptitudinilor pentru arta plastică pot fi explicate în baza scorului obținut la creativitate.

Pentru cercetarea în profunzime a legăturii dintre aptitudinile generale și aptitudinile pentru arta plastică am aplicat metoda experimentului formativ. Scopul acestei cercetări a fost obținerea unui material factologic suplimentar despre posibilitatea de a influența asupra dez-

¹ Fiecare desen se apreciază numai în comparație cu lucrările copiilor de aceeași vîrstă.

voltării aptitudinilor pentru arta plastică și creativității. Fiecare activitate conține elemente destinate stimulării tuturor componentelor de structură a aptitudinilor pentru arta plastică și creativitate; majoritatea sarcinilor au avut un caracter complex.

În baza datelor obținute după realizarea activităților formative ale aptitudinilor pentru arta plastică și creativitate, se degajă ideea, conform căreia creșterea nivelului aptitudinilor plastice influențează creativitatea. Rezultatele activităților demonstrează că, odată cu ridicarea nivelului aptitudinilor pentru arta plastică, au loc schimbări ale nivelului creativității generale; sporesc, în primul rând, indicii originalității și flexibilității – componentele principale ale creativității. Devine evidentă deci direcția inversă a interacțiunii: dependența creativității generale de aptitudinile pentru arta plastică.

Literatura studiată și rezultatele obținute în urma cercetărilor efectuate au demonstrat că interesul elevului față de activitatea pentru arta plastică și satisfacerea lui în școală depinde, în mare măsură, de condițiile concrete de instruire. Creativitatea elevilor poate fi dezvoltată de către profesorii de artă plastică, folosind pentru aceasta doar 5-10 minute, la începutul sau la sfârșitul fiecărei lecții.

Elevilor li se poate sugera ideea de libertate a creației, excluzând aprecierile critice ale creației copiilor începători, permanent li se va stimula inițiativa și

independența; are o mare importanță și cunoașterea de către profesori a relațiilor interumane, a naturii, a culturii, a conștiinței și a autoconștiinței.

Spre exemplu, lecția pe o temă liberă poate fi începută în felul următor: se propune o însărcinare: “Exprimă gândul prin alte cuvinte”. Pe tablă sunt scrise frazele:

Iarna aceasta va fi foarte friguroasă.

Eu am citit o carte interesantă.

Trebuie să propuneți câteva variante de exprimare a aceluiași gând, dar cu alte cuvinte. De exemplu: „Mintea mea a pătruns în conținutul unei surse de cunoștințe distractive”. În același timp, nici unul dintre cuvintele date nu poate fi folosit în propozițiile noi. Urmăriți să nu se schimonosească sensul celor exprimate. Se distinge acel copil care va avea un număr mai mare de variante de propoziții noi.

În același fel poate fi realizată și următoarea activitate numită “Antonime și sinonime”. Toată clasa poate fi împărțită în 2 echipe (rîndul 1 și 2). Condiția jocului: profesorul numește un adjectiv, de exemplu – “*fierbinte*”. Prima echipă numește sinonimul acestui cuvînt, iar a doua - antonimul. Apoi se numește alt cuvînt și prima echipă numește antonimul, iar a II-a – sinonimul și așa mai departe. Pentru fiecare cuvînt numit – 1 punct. Dacă careva elev din echipă nu poate selecta antonimul sau sinonimul, atunci i se oferă posibilitatea echipei adverse.

CUVINTE

fierbinte
mișcare
a forma
analiză
viață
vesel
rapid
respingător
rezistent

ANTONIME

rece
repaos
a distruge
sinteză
moarte
trist
încet
atrăgător
slab

SINONIME

cald
inertie
a crea
examinare
dezvoltare
fericit
accelerat
antipatic
trainic

În cadrul altei lecții, spre exemplu, elevilor li se poate propune să descrie un obiect după ce a avut loc amplificarea sau reducerea unui element esențial al acestui obiect: “Cunoașteți cu toții funcția de bază a autobuzului – de a transporta persoane. Încercați să inventați și să descrieți un mecanism nou, care ar putea să transporte toți locuitorii unui oraș, în același timp, sau să ofere

posibilitatea deplasării concomitente a oamenilor în diverse direcții”.

La una din lecții poate fi propusă și rezolvarea “Anagramelor”. De exemplu, din fiecare pereche de cuvinte, prin mutarea locului literelor, trebuie de alcătuit denumirea unui oraș mare sau de alcătuit un cuvânt. Trebuie folosite toate literele.

I. Lin+lat	Tallin
Tip+ești	Pitești
Suc+avea	Suceava
Foc+Nișa	Focșani
Vie+an	Viena
II. lbco	Bloc
raei	Arie
ecridt	credit
Umizac	muzica
Cemonoiem	economie
Tiprene	prieten
ropts	sport
Efericir	fericire

Oferă multe oportunități de dezvoltare a creativității jocul “Inventarea modalităților de utilizare a unui obiect”. Elevilor li se propune să găsească cât mai multe posibilități de utilizare, spre exemplu, a unei cutii goale de conserve în viața de toate zilele. Se evidențiază acel copil, care descoperă cât mai multe și cât mai neobișnuite utilizări ale obiectului dat.

Evident, aceste activități sunt orientate spre dezvoltarea gândirii creative.

Dar există în cultura pedagogică strategii și tehnici didactice destinate dez-

voltării aptitudinilor speciale pentru arta plastică, unde elevii își exprimă gândurile, preponderent, prin desen, dezvoltându-și capacitățile de manipulare cu formele vizuale, imaginația reproductivă și creativă, încercând să reproducă imagini verbale în desen.

De exemplu, “Jocul vietnamez”. Profesorul din timp pregătește un cerc, tăiat din carton și divizat în 7 părți. Pe mese se pune câte un astfel de cerc, puțin mai mic decât al profesorului, la fel divizat în 7 părți (Figura Nr.1).

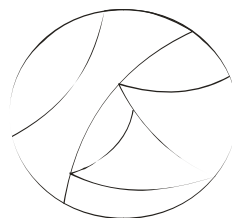

Figura Nr.1

Elevii sunt stimulați să compună din părțile acestui cerc figuri de vietăți (curcan, focă, fluture, câine) mai întâi în imaginație, iar apoi să le deseneze pe foaie. Pentru lucru li se oferă 10-15 minute. Figurile desenate pot fi vopsite.

În cadrul jocului "Imagine fantastică" copiii pot fi solicitați să reprezinte ceva ce nu au văzut niciodată și ce ar putea nici să nu existe pe pământ. În caz dacă ar fi ceva foarte neordinar și vor fi momente neclare, elevii ar putea să le descrie, fără să le dea o denumire.

Spre exemplu, pentru dezvoltarea gândirii în desen, pot fi propuse pînă la 11 teme ("Leția de educație fizică", "Toamna în Moldova", "Odihna la

mare" ș. a.). De la elevi se cere să deseneze cît mai multe imagini, care ar reflecta temele date.

Cercetările efectuate ne orientează spre o nouă posibilitate de dezvoltare a aptitudinilor creative și a celor speciale, care ar presupune îmbinarea armonioasă a metodelor de dezvoltare a creativității cu cele de dezvoltare a aptitudinilor speciale.

Aplicarea acestei strategii va permite cîștigarea timpului, valorificarea posibilităților învățămîntului școlar atît pentru dezvoltarea profesională, cît și pentru creșterea personalității și stimularea interesului pentru lecțiile de artă plastică.

Referințe

1. *Grand dictionnaire de la psychologie*, Larousse, Paris, 1994.
2. Roșca, Al., *Creativitatea*, Editura enciclopedică română, București, 1972.
3. Roco, M., *Creativitatea și inteligența emoțională*, Polirom, Iași, 2001.
4. Игнатъев, Е.И., *Психология изобразительной деятельности детей*. М.: Изд. АПН РСФСР, 1959.
5. *Изобразительное искусство в школе*. Под ред. В. В. Колокольникова, М.: Педагогика, 1975.
6. *Психология одаренности детей и подростков*. Под ред. Н.С. Лейтеса, М.: Академ. А., 1996.
7. Рубинштейн, С. Л., *Проблема способностей и вопросы психологической теории*. // «Вопросы психологии» № 3, 1960.
8. Теплов, Б. М., *Способности и одаренность*. // Сб.: „Проблема индивидуальных различий”, М.: АПН РСФСР, 1961.
9. Филипчук, Г., *Знаете ли вы своего ребенка?* Книга для родителей. Перевод с польского, М.: Прогресс, 1978.

Februarie, 2006

Recenzent: **Ion Negură**,
doctor în psihologie, conferențiar universitar

